

הלכה כסדרה

חרבות ברזל | חיצוי הצפון
תשפ"ה

חנוכה ועשרה בטבת

הלכות חנוכה

תיקנו חכמים את שמונת ימי החנוכה כימי הלל והודאה על הניצחון במלחמה על היוונים, ולזכר נס פך השמן וטיהור המקדש, וציוו להדליק בהם נרות מדי ערב לפרסום הנס. כבימים ההם כך בזמן הזה, נלחמים חיילי צה"ל ומפקדיו בעוז ובגבורה על שמירת שלומה ובטחונה של מדינת ישראל, ומבטיחים שהאור יגבר על החושך.

חובת ההדלקה ויישומה בצה"ל

בטיחות: הדלקת הנרות תתבצע בכפוף להוראות הבטיחות המחייבות בצה"ל. חובה לתת דגש מיוחד על זהירות בהדלקה בתנאי שדה, או בסמיכות לתחמושת או חומרים דליקים אחרים. "חמירא סכנתא מאיסורא"!

החייבים בהדלקה: "מצות חנוכה נר איש וביתו". למנהג הספרדים - אחד מבני הבית מדליק עבור כולם. למנהג האשכנזים - כל אחד ואחד מדליק בפני עצמו.

נר חנוכה "מוסיף והולך": ביום הראשון מדליקים נר אחד, ביום השני שני נרות וכך עד ליום השמיני. עם זאת, בשעת דחק ניתן להסתפק בהדלקת נר אחד בלבד כל ערב - במידת האפשר נר אחד לכל אחד מבני הבית, ובדלית ברירה נר אחד לכל בני הבית. כמו כן, במצב כזה רשאים האשכנזים להסתפק בהדלקת חנוכייה אחת עבור כולם, ואין צורך שכל אחד ידליק לעצמו. אם הדליקו באופנים אלו, ולאחר מכן נזדמנו להם נרות נוספים בעוד הנר דולק - ידליקו בלי ברכה. הנאלץ להסתפק בנר אחד

בחלק מימי החג, ידליק את החנוכייה בשאר הימים כרגיל.

נשים חייבות בנר חנוכה כאנשים.

השווה בכסיס: חיילים הלנים בבסיס, למנהג האשכנזים ידליקו נרות בברכה, ואילו למנהג הספרדים יוצאים ידי חובה בהדלקה שמדליקים בביתם. במידה ואין מדליקים עליהם בביתם, חייבים בהדלקה בעצמם.

אף למנהג האשכנזים חייל נשוי יוצא מעיקר הדין בהדלקת אשתו בביתם. אף על פי כן ראוי שיתכוון שלא לצאת בהדלקתה, וישתדל להדליק בעצמו בברכה קודם שתדליק בבית, או לחילופין לשמוע את הברכות מאחר - ולהדליק מייד. ברם, אם הדבר אינו מתאפשר ואשתו כבר הדליקה בביתם, רשאי להדליק ולברך בעצמו, כל שהתכוון בפירוש שלא לצאת בהדלקתה.

אם אשתו אינה בביתם (כגון שנסעה להוריה), למנהג האשכנזים ידליק בעצמו, ולמנהג רבים מהספרדים יוצא בהדלקה במקום שבו אשתו נמצאת (כגון הדלקת חמיו), וטוב שאשתו תשתתף בפרוטה עם המדליק (וראה להלן כיצד ינהג אם אינו רואה נרות חנוכה).

הדלקה בפתח חדר המגורים: באם ניתן הדבר בכפוף להוראות הבטיחות, ראוי להדליק חנוכייה בפתח מבנה המגורים. במוצב קטן - ידליקו סמוך לשער המוצב.

הדלקה מרכזית ביחידה: בבסיסי צה"ל מקובל להדליק את החנוכייה במקום מרכזי ובולט בחדר האוכל, וטוב להדליק

סמוך לפתח וראוי שייראו הנרות גם מבחוץ. במידה ומתעורר צורך להדליק במקום אחר, רשאים - בתיאום עם הממונים על הבטיחות ביחידה - להדליק בכניסה לבסיס, ליד עמדת הש"ג.

חיילים המחויבים בהדלקה יוצאים ידי חובה בהדלקה המרכזית כנ"ל. אם המדליק משתמש בשמן או בנרות פרטיים שהביא מביתו, עליו "לזכות" אותם תחילה לכלל חיילי היחידה, על ידי מסירתם לחייל אחר שיגביה אותם עבור כלל החיילים. כמבואר לעיל, חיילים אשכנזים ידליקו בברכה חנוכיה נוספת, מלבד זו שהודלקה בהדלקה המרכזית.

מי שהדליק בברכה בהדלקה המרכזית ביחידה ושב לאחר מכן לביתו, לא יברך על ההדלקה באותו ערב, ועל כן יברך וידליק אחד מבני הבית האחרים.

אף חיילים שלא מתאפשר להם להיות נוכחים בעת ההדלקה, כגון שנמצאים בזמן ההדלקה בסיור או בפעילות אחרת, יוצאים ידי חובה בהדלקה זו, ואפילו אם לא יחזרו לבסיס במשך הלילה. ראוי שהמדליק יתכוון מפורשות להדליק עבורם.

על דרך זו, בהדלקה בשטחי כינוס והיערכות יוצאים ידי חובה גם חיילים שאינם שוהים במקום כעת, כגון שיצאו לפעילות מבצעית במקום קרוב, או נסעו לאימון. לעומת זאת, המצויים בשטח האויב אינם יוצאים ידי חובה בהדלקה זו.

חיוב הדלקה לשוהים בשטח פתוח: חיילים השוהים בשטח פתוח ולנים תחת כיפת השמיים, וכן חיילים המפליגים בספינה קטנה שאינה מקורה ושאיין בה תנאי מגורים בסיסיים, פטורים

מעיקר הדין מהדלקת נרות חנוכה, ועל כן במקומות אלו ידליקו בלא ברכה. עם זאת, הרוצה לברך גם במקום שאיננו "בית" כלל, יש לו על מה שיסמוך - אף שכאמור עיקר הדין להדליק בלא ברכה. בכל מקרה, ישתדלו חיילים אלה שיהיה מי שידליק עבורם בביתם או בבסיס.

חיוב הדלקה לשוהים במאהל זמני ובשטחי כינוס: חיילים השוהים במקומות הראויים למגורים, ואפילו רק למגורים ארעיים, כגון במאהל זמני בשטחי הכינוס, ברק"מ, או בפילבוקס - ידליקו בברכה אלא אם כן יוצאים בהדלקה שבבית משפחתם ובהתאם למפורט לעיל. במצבים אלו, יש להקפיד להניח את הנר במקום שיהא ניכר שלא הדליקוהו לצורכי תאורה, ושלא יכבה שם מפני הרוח. מקום ההדלקה ייקבע בהתאם להוראות הבטיחות, וכמובן השוהים ברק"מ ידליקו בסמוך אליו ולא בתוכו. חיילים הלנים בסככות, במבנים ללא תקרה, במגננים, ובאזהלים נמוכים ביותר (פחות מ-80 ס"מ), ידליקו בלי ברכה, אך המברך יש לו על מי שיסמוך.

בכל מקרה, אם יש שם עשרה חיילים או יותר, רשאים לקיים הדלקה ציבורית בברכה במקום כינוסם (כדלהלן).

חיוב הדלקה בבתי אויב: חיילים העוסקים בלחימה בשטח אויב פטורים מעיקר הדין מהדלקת נרות חנוכה, בשל היותם עוסקים במצוות עזרת ישראל מיד צר. עם זאת, ככל שהדבר מתאפשר מבלי להסתכן כלל, ובמידה וניתן לכך אישור מפורש של מפקד בדרגת סא"ל לפחות, רשאים להדליק נר חנוכה בבית

ששהו בו במשך היום, או שעתידים לשהות בו במהלך הלילה. שימוש באמצעי הדלקה שנמצאו בבתי האויב יעשה אך ורק בהתאם לפקודות ולהנחיות המחייבות בנושא.

קיום המצווה במקום שששהו בו באופן זמני: חייל השוהה באופן עראי בזמן ההדלקה בבית אחרים, אינו יוצא ידי חובה בהדלקה שם. אולם אם הוא מתארח שם באותו היום, אפילו מתעתד לצאת משם כחצי שעה לאחר הדלקת הנרות, נחשב המקום לביתו לעניין זה, ולמנהג האשכנזים יקיים שם את מצות ההדלקה. כל שכן שהנמצא בביתו בזמן הדלקת הנרות ידליק בברכה, אף שאינו מתעתד ללון שם בלילה.

הדלקת חנוכייה באמצעות שליח: מי שלא יתאפשר לו להדליק נרות בפרסום במקומו, כגון שיגיע לשם בשעה מאוחרת מאוד בלילה, רשאי למנות שליח שידליק עבורו. נחלקו הפוסקים האם השליח רשאי לברך על הדלקה זו כאשר אינו מדליק בנוכחות המשלח. לכן, נכון שהשליח יברך על נרותיו שלו ויכוון גם עבור חברו, וילך אחר כך להדליק את נרות חברו בלא ברכה.

ראיית נר חנוכה: היוצא בהדלקת בני ביתו או בהדלקה שבחדר האוכל, צריך להשתדל לכל הפחות לראות נרות חנוכה, אך לא יברך על ראייתם. במידה ואין בסביבתו נר חנוכה דולק, ראוי שידליק נר חנוכה בעצמו, ולמנהג האשכנזים ורבים מהספרדים אף יברך על הדלקה זו.

הנרות הכשרים להדלקה

במה מדליקין: שמן זית מצווה מן המובחר. עם זאת, במקום צורך ניתן לאלתר ולהדליק בכל חומר בעירה כגון שמן סויה, שמן מנועים וכן הלאה (ובתנאי שהאחראים יאשרו את השימוש בהם), ואפילו אינו דולק יפה. יש להעדיף נרות ושמנים אשר אורם זך ונקי ואינם מדיפים ריח רע, כגון נרות שעווה.

אין להדליק נרות מסוגים שונים, כגון אחד משמן ואחד משעווה, הואיל והרואה עלול לחשוב ששני אנשים הדליקום.

גודל הנרות: יש להקפיד שהנרות יהיו ראויים לדלוק לפחות חצי שעה, ובאם מדליקם מבעוד יום, ידאג שיהיו ראויים לדלוק לפחות חצי שעה לאחר תחילת הלילה (צאת הכוכבים או שקיעה, למנהגים השונים, כדלהלן). הנרות שמספקת הרבנות הצבאית דולקים בדרך כלל כשעה, אך קיימים סוגים שונים של נרות ועל כן נדרש לבדוק בכל מקרה לגופו.

הרחקה בין הנרות: מצות ההדלקה דווקא בנרות, על כן אין יוצאים בהדלקת מדורה, ואף אין להדליק נרות סמוכים זה לזה כך ששלהבותיהם מתאחדות ונראות כמדורה.

'גוזניק' דינו כמדורה, ולא ניתן לצאת בו ידי חובת מצוות נר חנוכה.

מספר חיילים רשאים להדליק את נרותיהם במשטח אחד או אפילו בחנוכייה אחת, ובלבד שנרותיו של כל אחד ואחד יהיו ניכרים בפני עצמם.

חנוכייה חשמלית: רבים מפוסקי דורנו נקטו שאין לברך

על הדלקת נר חנוכה חשמלי, אך יש שהורו שניתן לברך על הדלקת חנוכיה חשמלית של נורות להט המחוברות לסוללה, כיוון שיש בכך דמיון מסוים לשמן ופתילה. למעשה, מי שאין לו אפשרות אחרת ראוי שידליק פנס חשמלי שיש בו נורת להט, ולא יברך על כך, אך המברך - יש לו על מה שיסמוך. בכל מקרה אין לברך על מנורה חשמלית של נורות לד.

מקום ההדלקה

המדליק בפתח ימקם את החנוכייה משמאל לפתח המבנה (מול המזוזה) במרחק של עד טפח (8 ס"מ) מחלל הפתח, ולכתחילה ימקם את החנוכיה בגובה של בין שלושה לעשרה טפחים (בין 24 ס"מ ל-80 ס"מ) מהקרקע. מרחקים אלו נמדדים לפי גובה הנרות ולא לפי גוף החנוכייה.

אם אין מזוזה בפתח, כגון בפתח אוהל או בפתח מגנן, מניח את החנוכייה מימין לפתח.

המדליק בחוץ צריך לדאוג שהנרות יהיו מוגנים מרוחות, כגון באמצעות 'אקווריום', שכן יש להקפיד שהנרות יהיו ראויים לדלוק לפחות חצי שעה.

במידה ואין אפשרות להדליק בחוץ או בחלון בשל הרוחות, או בשל הצורך בהאפלה וכדו', ידליק בתוך המבנה, בהתאם להוראות הבטיחות.

זמן ההדלקה

זמן ההדלקה: יש נוהגים להדליק את נרות החנוכה בשקיעת החמה, ורבים נוהגים להדליקם בצאת הכוכבים לאחר תפילת

ערבית. מי שאינו מתכוון להתפלל ערבית בתחילת הערב, ידליק מיד בצאת הכוכבים. הזמנים מפורטים בסוף החוברת.

הדלקה מאוחרת: לא הדליק בזמן, ידליק תוך חצי שעה אחר הזמן; 'עד שתכלה רגל מן השוק'. אמנם, רבים סומכים על כך שבימינו שעת כלות רגל מן השוק מאוחרת יותר ומקלים להדליק גם לאחר מכן, ואף כשיש בבית מי שידליק בזמן, ממתינים לחזרת ראש המשפחה.

בדיעבד, ניתן להדליק בברכה עד עלות השחר, אם יש אחרים הנוכחים שם, והרוצה להדליק בברכה גם שלא בנוכחות אחרים יש לו על מי לסמוך.

הדלקה מוקדמת: במקום צורך, כשמעריך שלא יתאפשר לו או לשלוחו להדליק בזמן, רשאי להקדים ולהדליק את החנוכייה מפלג המנחה (15:38), ובלבד שהנרות ידלקו חצי שעה אחר השקיעה או צאת הכוכבים בהתאם למנהגים השונים. המדליק מוקדם ישתדל להתפלל תפילת מנחה קודם ההדלקה.

זמן ההדלקה בחדר האוכל: ההדלקה המרכזית בחדר האוכל מתקיימת בזמן ארוחת הערב (למעט בליל שבת), אף אם היא מתקיימת אחר צאת הכוכבים. טוב להמתין מעט בתחילת הארוחה כדי שיתכנסו חיילים רבים להשתתף במעמד ההדלקה.

אכילה ושינה לפני ההדלקה: אין לאכול או לישון מחצי שעה קודם זמן הדלקת הנרות עד שידליק. אמנם, ניתן להקל באכילת פירות, או אף באכילה מועטת של פת ומיני מזונות עד שיעור כביצה (60 סמ"ק / כ-54 גרם).

אם ביקש מחברו שאינו אוכל להזכיר לו להדליק לאחר שיסיים סעודתו, וכן אם כיוון שעון מעורר שיזכיר לו, רשאי לאכול אף לאחר שהגיע זמן הדלקת נרות חנוכה, ובלבד שמייד כשחברו או השעון המעורר מזכירים לו יפסיק מאכילתו ועיסוקיו וידליק נרות חנוכה.

מעבר לכך, פשוט שחיילים העוסקים בפעילות מבצעית והאכילה והשינה נדרשים לשמירת כשירותם רשאים להקל בכך, אך ראוי שידאגו לאמצעי כלשהו שיזכיר להם להדליק כשהדבר יתאפשר.

התחיל לאכול והגיע זמן ההדלקה, יפסיק אכילתו וידליק. אולם אם בכל מקרה אינו יכול להדליק בזמן, כגון שהוא בדרך לבסיס כשעה קודם צאת הכוכבים וכדו', יכול להמשיך לאכול.

סדר הדלקת הנרות

סידור הנרות בחנוכייה: רבים נוהגים להניח את הנר הראשון בצידה הימני של החנוכייה בצד שקרוב לפתח מבחוץ, ולהוסיף בימים הבאים את הנרות משמאל לנר הראשון, ולהדליק משמאל לימין. את ה'שמש' מעמידים כך שיהיה ניכר שהוא נפרד משאר הנרות, ויש להדליקו לפני הברכה, או לאחר הדלקת הנרות, אך לא בין הברכה להדלקה.

ברכות ההדלקה: לפני ההדלקה מברכים 'להדליק נר (של) חנוכה' ו'שעשה נסים', ובפעם הראשונה שמדליק, גם אם אין זה ביום הראשון, מברך 'שהחיינו'.

חייל שהדליקו בעבורו ביום הראשון, ובימים הבאים התאפשר

לו להדליק בעצמו, לדעת רבים לא יברך 'שהחיינו' בזמן שמדליק בעצמו, אך המברך יש לו על מה שיסמוך.

הנאה מהנרות: אין להשתמש בנרות החנוכה ובאורם אפילו לדבר מצווה, אך מותר להשתמש לכל צורך באורו של ה'שמש'. גם כאשר ישנו 'שמש', ראוי שלא לעשות לאור החנוכייה דבר שלא ניתן לעשותו לאורו של ה'שמש' לבדו, אך המקל בכך יש לו על מה שיסמוך.

שינוי מקום החנוכייה: אסור להעביר את החנוכייה בחצי השעה של זמן המצווה מהבית החוצה (ולהיפך), ולכתחילה אין לשנות את מיקומה של החנוכייה גם בתוך המבנה.

כיבוי הנרות: מותר לכבות את הנרות לאחר חצי השעה של זמן המצווה.

כבו הנרות לפני תום חצי השעה, מחמת שהתרשל והדליקם באופן בו סביר שיכבו, עליו לשוב ולהדליקם בלא ברכה, וכן ראוי לעשות אף אם כבו מעצמם מבלי שהתרשל. אם נאלץ לצאת לפתע בתוך חצי השעה של המצווה וחושש להשאיר את הנרות ללא השגחה - רשאי לכבותם ואינו צריך לחזור ולהדליקם לאחר מכן. לעומת זאת, אם יודע בשעת ההדלקה, שיאלץ לצאת ולכבות את הנרות בתוך חצי שעה, ידליק בלא ברכה.

שיירי השמן והפתילות: שאריות הנרות, הפתילות והשמנים, דינם כתשמישי מצווה ואין לנהוג בהם ביזיון. על כן יש לעוטפם קודם השלכתם, ויש מדקדקים לשמור את הפתילות

ושאריות השמן ולהשתמש בהם לשריפת חמץ.

הדלקה בבית הכנסת ובאירועים ציבוריים

מצות ההדלקה בבית הכנסת: מלבד ההדלקה בבתים, נוהגים להדליק נרות חנוכה בברכה בבית הכנסת קודם תפילת ערבית, ובלבד שיש שם מניין אנשים, ואף נשים מצטרפות לעניין זה לעשרה. מנהג רבים מהאשכנזים להדליק בברכה גם כשאין מניין, אם ידוע שיזדמן שם מניין לאחר מכן.

אם לא הדליקו נרות חנוכה בבית הכנסת בזמן ההדלקה, רשאים להדליקם אף בשעה מאוחרת יותר, כשמתקבצים שם ללימוד משותף, וכל שכן כשמתכנסים שם בשעת לילה מאוחרת לתפילת ערבית. כמו כן, נהוג להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בלא ברכה גם בעת תפילת שחרית.

מקום ההדלקה: בבית הכנסת מניחים את החנוכייה בצד דרום, כשהנרות מונחים בין מזרח למערב.

אין יוצאים ידי חובה בהדלקה שבבית הכנסת. לפיכך, המברך בבית הכנסת יחזור ויברך על ההדלקה שיוצא בה בביתו או בחדר האוכל היחידתי. ביום הראשון של חנוכה, המדליק בבית הכנסת אינו חוזר ומברך את ברכת 'שהחיינו' (ויש אומרים גם את ברכת 'שעשה ניסים' בשאר הימים), אלא אם כן מברך בביתו למי שעדיין לא יצא ידי חובה. לעומת זאת, המדליק בבית הכנסת לאחר שכבר הדליק את נרותיו, חוזר ומברך גם 'שהחיינו'.

כיבוי הנרות קודם הזמן: במקום צורך, ניתן להקדים ולכבות

את הנרות בבית הכנסת אף קודם שדלקו חצי שעה, וכן הדין במסיבות ובאירועים ציבוריים.

אבל: אבל תוך שלושים יום, או תוך י"ב חודש על אביו או אמו, לא ידליק את הנרות בבית הכנסת בלילה הראשון, מכיוון שאינו מברך 'שהחיינו' בציבור. את ההדלקה בביתו או בחדרו - יעשה כרגיל.

הדלקה במסיבות ובאירועים ציבוריים: נחלקו פוסקי דורנו האם מותר לברך על הדלקת נרות חנוכה במסיבות ובאירועים ציבוריים שאינם מתקיימים בבית הכנסת או בחדר האוכל. המנהג בצה"ל לברך, אך ראוי להשתדל להתפלל ערבית במניין במקום. מכל מקום אין יוצאים ידי חובה בהדלקה המתקיימת באירועים, כשאינה מתקיימת במקום הראוי להדלקה על פי המתבאר לעיל.

תפילה וברכת המזון בימי החנוכה

'על הניסים': כל שמונת ימי חנוכה אומר 'על הניסים' בברכת המזון בברכת הארץ, ובתפלה בברכת 'מודים'.

טעה ולא אמר, אם נזכר קודם חתימת הברכה, ואפילו אחר שאמר 'ברוך אתה', חוזר. נזכר לאחר שאמר שם ה', אינו חוזר, אך נכון שיאמר בסוף ברכת המזון, או בסוף התפילה קודם 'יהיו לרצון: "הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו...".

הלל וקריאת התורה: לאחר תפילת העמידה בשחרית אומרים הלל שלם בברכה, ולאחריו חצי קדיש. לאחר ההלל קוראים

בתורה את קורבנות הנשיאים.

שיר של יום: הספרדים וחלק מהאשכנזים נוהגים להוסיף בימי החנוכה במקום 'שיר של יום', או לאחריו, את "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" (תהילים ל').

ראש חודש: בראש חודש מוסיפים בתפילת עמידה 'יעלה ויבוא' ולאחר ההלל אומרים קדיש שלם. אומרים 'ברכי נפשי' - למנהג האשכנזים לאחר שיר של יום, ולמנהג הספרדים לאחר מוסף. מוציאים שני ספרי תורה: באחד קוראים שלושה עולים בקריאת ראש חודש ובשני קוראים לרביעי בקריאת חנוכה. מתפללים תפילת מוסף ומזכירים בה "על הניסים".

אבל: יש נוהגים שאבֵּל לא יעלה להיות שליח ציבור בימי החנוכה, ובפרט בתפילת שחרית משום אמירת ההלל. אין מספידים בחנוכה, ויש שהתירו לעלות לקבר.

שבת חנוכה

הקדמת מנחה של ערב שבת: לכתחילה יש להתפלל תפילת מנחה ביום שישי קודם הדלקת נרות החנוכה, אולם אין להפסיד תפילה בציבור בשל כך.

זמן ההדלקה: מדליקים נר חנוכה קודם נר שבת, ויקפידו שיהיו הנרות ראויים לדלוק לפחות עד חצי שעה לאחר תחילת הלילה. **מקום ההדלקה:** בשבת יש להקפיד יותר מבשאר ימות השבוע שלא להניח את הנרות סמוך לפתח במקום שמנשבת רוח, שמא יכבו הנרות קודם סוף זמן המצווה, וכן כדי שפתיחת הדלת לא תשפיע על בעירת הנרות.

הדלקה במוצאי שבת: במוצאי שבת מדליקים את נרות החנוכה בבית הכנסת לאחר תפילת ערבית, ולאחר מכן מבדילים. לעומת זאת, בחדר האוכל היחידתי, מדליקים את נרות החנוכה לאחר ההבדלה, וכן ינהג חייל המדליק לעצמו. בכל מקרה יש להיזהר שלא להדליק לפני זמן צאת השבת ואמירת 'אתה חוננתנו', או לפחות 'ברוך המבדיל בין קודש לחול'.

צום עשרה בטבת

צום עשרה בטבת נקבע על ידי חכמים לזכר תחילת המצור על ירושלים בטרם חורבן הבית הראשון. הרבנות הראשית לישראל הוסיפה וקבעה את יום זה ל'יום הקדיש הכללי', לזכר הקדושים שנספו בשואת אירופה שיום מותם לא נודע. הצום מתחיל בעלות השחר (05:05) ומסתיים בצאת הכוכבים (17:18).

פעילות במהלך הצום: על פי פקודת מטכ"ל יש לאפשר לכל חייל המעוניין בכך לצום, ויש לפוטרו במהלך הצום מכל פעילות (וכן שלוש שעות לפני הצום ושש שעות לאחריו יש לפוטרו מפעילות עצימה), ובלבד שלא תיפגע בכך הפעילות הבטחונית. כמו כן על המפקדים לדאוג לצמים לארוחה חמה לפני הצום ובצאתו.

אכילה בצום בפעילות מבצעית

חיילים העוסקים בלחימה, חיילים העשויים להיכנס ללחימה בטווח זמן מייד, חיילים העוסקים במשימות ביטחון שוטף או

אף במשימות אבטחה במחנות עורפיים, וכן חיילים העלולים להיות מוזעקים ללחימה ללא התראה מוקדמת שתאפשר להם לאכול בכדי להתאושש מהצום ולשוב לכשירות מבצעית, מחויבים לאכול כדי לשמור על כשירות מבצעית. כך גם דינם של מכונאים העוסקים בהשמשת כלי רכב, רק"ם וכלי טיס, וכל מי שנדרש לפעילות פיזית הקשורה למאמץ המלחמתי.

חיילים המבצעים משימות עורפיות המסייעות ללחימה ותומכות אותה, כגון צוותי חמ"ל, אנשי שלישות וכן הלאה - יתמידו במלאכתם גם בעשרה בטבת, אך אם הצום פוגע בתפקודם, רשאים לאכול ולשתות.

למעשה, יש להיוועץ ברב היחידה על מנת לבחון את אופי הפעילות ורמת המוכנות הנדרשת מן החייל, כמו גם את רמת הסיכון, תנאי האקלים המצויים באותו מקום, והעומס הפיזי הנדרש לשם ביצוע המשימה.

הנאלץ לאכול בתענית מהסיבות האמורות, יאכל מאכלים מזינים כדרכו ואינו צריך להצניע את אכילתו, אך יימנע מאכילה לשם תענוג, ואף מומלץ לדחות מעט את שעת האכילה בבוקר, כדי להשתתף בצער הציבור.

חולה אינו חייב לצום, אך יימנע מאכילה לשם תענוג כדי להשתתף בצער הציבור.

השלמת התענית לאחר שנאלץ לאכול: חייל שאכל או שתה בצום מפני צורך מבצעי או חולי, ולאחר מכן מתאפשר לו לצום בשארית היום, יתענה עד מועד סיום הצום.

אימון בצום: חיילים בשטחי כינוס והיערכות הנדרשים להתאמן לשם שיפור כשירותם לקראת המשך המלחמה, ימשיכו להתאמן ככל הנדרש, אף שבשל כך לא יתאפשר להם להתענות, וזאת תוך היוועצות ברבני היחידות בכל מקרה לגופו. חייל הנמצא באימון ביום צום, ומרגיש שיכול להתחיל לצום, יכין מזון בהישג יד כדי שאם יצטרך לאכול ולשתות יעשה זאת מיידית ויחזור לכשירות מבצעית. במקרים רבים אין אפשרות להתחיל את האימון בלי לאכול ולשתות, ובמצבים אלה יאכלו וישתו כדרכם.

רחיצה וצחצוח שיניים: מעיקר הדין מותר להתרחץ בעשרה בטבת. אף הנוהגים בשאר השנים להחמיר ולהימנע מרחיצה לא יחמירו בכך השנה, ואף ראוי שיתרחצו לכבוד השבת, ואפילו במים חמים. אין לצחצח שיניים ולשטוף את הפה בתענית. יש שהתירו לצחצח שיניים במשחה שאינה מתוקה ולרחוץ את הפה במקום צער, ובלבד שייזהר לא לבלוע מים.

אכילה בבוקר לפני הצום: חייל המעוניין להשכים ולאכול קודם עלות השחר (05:05), יתנה בדיבור או במחשבה קודם השינה שיאכל בהמשך הלילה. מנהג האשכנזים שמעיקר הדין לשתייה אין צריך תנאי, וכן לאכילה כשדרכו לאכול אחר שנתו, כגון חייל המתעתד לקום לשמירה בלילה ונוהג לאכול במהלכה, אך למעשה ראוי להתנות אף לכך. בכל מקרה חל איסור לאכול סעודה מזינה (מיני דגן בנפח 60 סמ"ק/כ-54 גרם) מחצי שעה קודם עלות השחר.

סיום הצום: הצום מסתיים בצאת הכוכבים (17:18), ויש לדחות את שבירת הצום עד לאחר ערבית של שבת וקידוש. במידה ומתפללים ערבית מוקדמת לאחר פלג המנחה, יזכרו לקרוא קריאת שמע בצאת הכוכבים, ויקפידו שלא לאכול עד למועד זה, אחרי הקידוש. בשעת הדחק, אם אין ברשותו יין או שאר דבר שניתן לקדש עליו, רשאי לאכול בלי קידוש אחר שיתפלל תפילת ערבית (או לפחות יזכיר את קדושת השבת).

סדר התפילות לעשרה בטבת

אמירת 'עננו': התימנים ומקצת הספרדים אומרים 'עננו' בכל התפילות. רוב הספרדים מוסיפים 'עננו' בתפילת לחש בשחרית ובמנחה, ואילו האשכנזים מוסיפים אותה רק במנחה. לכל המנהגים שליח הציבור אומרה בחזרת הש"ץ של שחרית ומנחה בין 'גואל' ל'רופא', בתנאי שיש לפחות ששה מתענים שישלימו תעניתם.

אם אין ששה מתענים - יאמר הש"ץ 'עננו' ב'שומע תפילה', ולמנהג הספרדים יעשה כך גם במקרה שחלק מהמתענים כבר התפללו במקום אחר ושמעו ברכת 'עננו', ואין ששה מתענים שמתפללים עכשיו. היו עשרה מתענים בתחילת חזרת הש"ץ ויצאו מקצתם, אם כבר התחיל ברכת 'עננו' יסיימה, ואם עדיין לא התחיל - יאמר ב'שומע תפילה', ויחתום 'שומע תפילה'. אם חתם 'העונה [לעמו ישראל] בעת צרה' - אינו חוזר. אם לא היה מניין מתענים בתחילת התפילה, והגיעו בחזרת הש"ץ לפני ברכת 'רופא' - יאמר הש"ץ 'עננו', ואם הגיעו אחריה - יאמר

ב'שומע תפילה'. בין כך ובין כך יוציאו ספר תורה אחר חזרת הש"ץ ויקראו 'זיחל'.

טעות באמידת 'עננו': ש"ץ ששכח לומר 'עננו' בין 'גואל' ל'רופא', אם עדיין לא אמר שם ה' בברכת 'רופא' - חוזר לומר 'עננו' עם חתימה. אמר שם ה' - אומר 'עננו' ב'שומע תפילה'. השוכח לומר 'עננו' ב'שומע תפילה' (בין יחיד בין ש"ץ) יאמר ב'א-להי נצור' לפני 'יהיו לרצון' ללא חתימה, ובדיעבד יאמר גם לאחר 'יהיו לרצון' קודם עקירת רגליו. שכח לומר גם שם, אינו חוזר.

סליחות: לאחר חזרת הש"ץ בשחרית אומרים סליחות, והאשכנזים מוסיפים גם 'אבינו מלכנו'. אומרים סליחות ו'אבינו מלכנו' גם בלא מניין, אולם אין אומרים י"ג מידות בלא מניין, אלא כדרך קריאה בתורה בטעמי המקרא. השנה עשרה בטבת חל בערב שבת, לכן במנחה אין אומרים תחנון וכן אין אומרים 'אבינו מלכנו'.

קריאת התורה בשחרית: כשיש במניין לפחות ששה מתענים, קוראים בפרשת 'זיחל' (שמות לב, יא-יד): העולה הראשון קורא מ-'זיחל משה' עד "לעשות לעמו". גוללים מעט לתחילת העלייה הבאה (שמות לד, א-י), העולה השני קורא מ-"ויאמר ה' אל משה פסל לך" עד "אל מול ההר ההוא", והעולה השלישי קורא מ-"ויפסול" עד "אשר אני עושה עמך".

אחר שיר של יום נוהגים הספרדים לומר "שיר מזמור לאסף, א-להים אל דמי לך" (תהלים פג).

קריאה במנחה: כשיש במניין לפחות ששה מתענים קוראים בס"ת כבשחרית, ואין אומרים חצי קדיש לאחר הקריאה.

הפטרה: האשכנזים מפטירים במנחה "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה, ו - נו, ח), ומברכים לפניה ולאחריה (עד "מגן דוד"). ספרדים אינם נוהגים להפטיר. במניין המורכב מספרדים ואשכנזים, נכון להעלות אשכנזי לשלישי כדי שיפטיר בברכה, אולם אם העלו ספרדי לשלישי, ינהג כמנהג אבותיו ולא יפטיר בנביא.

נשיאת כפיים במנחה: אין נושאים כפיים במנחה בתענית אלא כחצי שעה לפני השקיעה, ויש להקפיד לאומרה קודם השקיעה (16:50), ובשעת הדחק עד 13 וחצי דקות לאחר השקיעה. יש שהתירו לאומרה כבר מפלג המנחה (15:54). אין נושאים כפיים במנחה אלא כשיש במניין לפחות ששה מתענים והכהן מכללם.

אם אין כהנים יאמר הש"ץ "א-להינו וא-להי אבותינו ברכנו" וכו'. מנהג הספרדים שש"ץ העובר לפני התיבה במנחה שלפני פלג המנחה אינו אומר "א-להינו וא-להי אבותינו ברכנו", ואילו מנהג האשכנזים לאומרו.

הספרדים מוסיפים מזמור 'תפילה לעני כי יעטוף' (תהלים קב) אחרי ה' מלך גאות לבש' (לפני הקדיש).

'מנחה קצרה' בתענית: מנהג רבים מהספרדים, שכשנאלצים להתפלל 'מנחה קצרה', יאמר הש"ץ 'עננו' בין 'גואל' ל'רופא' בקול, והקהל ישמעו ויכוזנו לברכתו, וימשיכו בלחש ויאמרו

עֲנֻנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה: לְמִנְהַג הָאֲשֻׁכְנָזִים אוֹמְרִים עֲנֻנוּ בְּלִחַשׁ בְּלִבְדּוֹ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה: כְּשִׁישׁ בְּקֹהֶל כְּהֻנִּים וּמִתְּפַלְלִים סְמוּךְ לַשְּׁקִיעָה, אוֹמֵר הַשֵּׁץ בְּקוֹל בְּרֻכּוֹת רִצְהָ וְמוֹדִים עַד ז' לְךָ נָא הַהוֹדוֹת, וְהַכְּהֻנִּים נוֹשְׂאִים אֶת כַּפֵּיהֶם.

גַּם הַמִּתְּפַלְלִים בְּבִין הַשְּׂמֻשׁוֹת (בְּתוֹךְ 13 וְחֲצֵי דְקוֹת לְאַחַר הַשְּׁקִיעָה) יִתְּפַלְלוּ תְּפִילָּה כַּסְדְּרָה, עִם קְרִיאַת ז' וְיַחַל וְאִמְרִית עֲנֻנוּ, אֲךָ לְכַתְּחִילָה יֵשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְקַבּוֹעַ אֶת הַתְּפִילָּה מִקֹּדֶם יוֹתֵר מִשׁוֹם כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

סֵדֵר הַתְּפִילָּה לְמִי שֶׁנִּבְצַר מִמֶּנּוּ לְהַתְּעַנּוֹת: מִי שֶׁנִּבְצַר מִמֶּנּוּ לְהַתְּעַנּוֹת יֹאמֵר סְלִיחוֹת וְאֲבִינוּ מִלְּכֻנּוֹ אֲךָ לֹא יֹאמֵר עֲנֻנוּ, לֹא יַעֲלֶה לְתוֹרָה וְלֹא יִהְיֶה שֵׁץ בְּשַׁחֲרִית וּבִמְנַחָה, אֲלֵא אִם כֵּן כָּל הַצִּיּוֹר אֵינָם מִתְּעַנִּים.

כֹּהֵן שֶׁנִּבְצַר מִמֶּנּוּ לְהַתְּעַנּוֹת, לֹא יַעֲלֶה לְתוֹרָה וְלֹא יִשָּׂא כַּפָּיו בְּמְנַחָה. אִם הוּא הַכֹּהֵן הַיְחִיד בְּבֵית הַכֹּנֶסֶת - יֵצֵא לְפָנֵי קְרִיאַת הַתּוֹרָה, אֲךָ רִשָּׁאֵי לִישָׂא כַּפָּיו, וְאִף לְהַצְטַרֵּף לְכֹהֵן נוֹסֵף שֶׁמִּתְּעַנֶּה, כְּדֵי שֶׁתִּתְקַיֵּים בְּרֻכַּת כְּהֻנִּים עַל יְדֵי שְׁנֵי כְּהֻנִּים.

עִם זֹאת, מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְּעַנֶּה רִשָּׁאֵי לְשַׁמֵּשׁ כְּבַעַל קוֹרָא, אוֹ לְהוֹצִיא וְלִהְכַנֵּס, לְהַגְבִּיחַ וּלְגַלּוֹל אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה.

הָאוֹכֵל לְשִׁיעוּרִין (אִף שֶׁאֵינוֹ חַיִּיב בְּכֶךְ) נִידוּן כְּמִתְּעַנֶּה לְכָל דְּבַר וְעַנְיִין. מִנְהַג הָאֲשֻׁכְנָזִים לְהַקְלֵם שְׂאֵף מִי שֶׁצֵּם עַד מְנַחָה, רִשָּׁאֵי לְזַמֵּר עֲנֻנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה קוֹדֵם שִׂיאֲכֵל.

זמני חנוכה תשפ"ה

הזמנים המופיעים בגוף ההלכות נקבעו לפי האופק המאוחר או המוקדם ביותר לחומר.

נר ראשון של חנוכה – יום רביעי, כ"ד בכסלו, 25.12

באר שבע	ירושלים	צפת	
15:40	15:38	15:34	פלג המנחה
16:44	16:41	16:37	שקיעה
17:04	17:01	16:57	צאת הכוכבים

שבת חנוכה – פרשת מקץ, כ"ז בכסלו, 28.12

באר שבע	ירושלים	צפת	
16:24	16:18	16:17	כניסת השבת
17:06	17:03	16:59	צאת הכוכבים ותפילת ערבית
17:23	17:21	17:17	צאת השבת

זמני פלג המנחה בחנוכה

באר שבע	ירושלים	צפת	תאריך	
15:41	15:38	15:35	כ"ה בכסליו, 26.12	נר שני
15:42	15:39	15:35	כ"ו בכסליו, 27.12	נר שלישי
15:42	15:39	15:36	כ"ח בכסליו, 29.12	נר חמישי
15:43	15:41	15:37	כ"ט בכסליו, 30.12	נר שישי
15:44	15:41	15:38	ל' בכסליו, 31.12	נר שביעי
15:45	15:42	15:39	א' בטבת, 1.1	נר שמיני

צום עשרה בטבת – יום שישי, 10.01

באר שבע	ירושלים	צפת	
05:06	05:05	05:06	כניסת הצום
15:52	15:50	15:46	פלג המנחה
16:34	16:14	16:28	כניסת השבת
16:56	16:54	16:50	שקיעה
17:15	17:13	17:09	צאת הצום - צאת הכוכבים

סדר הדלקת נר חנוכה

לפני ההדלקה מברך:

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם אשר
קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר (של) חנוכה.
ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם שעשה
נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

כפעם הראשונה שמדליק את נרות החנוכה (גם אם אין זה ביום
הראשון של חנוכה) מוסיף ברכה זו:

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, שהחיינו
וקיימנו והגיענו לזמן הזה:

נהגו בקהילות ישראל לשיר לאחר ההדלקה:

הנרות הללו שאנו מדליקין, על הנסים ועל
הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות, שעשית
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, על ידי כהניך
הקדושים. וכל שמונת ימי החנוכה הנרות הללו
קדש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא
לראותם בלבד, כדי להודות ולהלל לשמך הגדול
על נסיך ועל נפלאותיך ועל ישועתך.

וכן נוהגים לשיר את הפיוט "מעוז צור" (בעמוד הכא).

מעוז צור ישועתי, לך נאה לשבת, תפוך בית תפלת
ושם תודה נזבח. לעת תכין מטבח, מצר המנבח, אז אגמור,
בשיר מזמור, חנכת המזבח.

רעות שבעה נפשי, ביגון כחי כלה, חיי מררו בקושי, בשעבוד
מלכות עגלה, ובידו הגדולה, הוציא את הסגלה. חיל פרעה,
וכל זרעו, ירדו פאבן במצולה.

דביר קדשו הביאני, וגם שם לא שקטתי, ובא נוגש והגלני,
כי זרים עבדתי. ויין רעל מסכתי, כמעט שעברתי, קץ בבבל,
זרבבל, לקץ שבעים נושעתי.

פרות קומת ברוש, בקש אגגי בן המדתא, ונהיתה לו לפח
ולמוקש, וגאותו נשבתה. ראש ימיני נשאת, ואזיב שמו מחית,
רב בניו וקניניו, על העץ תלית.

יונים נקבצו עלי, אזי בימי חשמנים, ופרצו חומות מגדלי,
וטמאו כל השמנים. ומנותר הנקנים, נעשה נס לשושנים. בני
בינה, ימי שמונה, קבעו שיר ורננים.

חשוף זרוע קדשך, וקרב קץ הישועה, נקם נקמת דם עבדיך,
מאמה הרשעה, כי ארכה לנו השעה, ואין קץ לימי הרעה.
דחה אדמון בצל צלמון, הקם לנו רועים שבעה.

חברי המערכת: סא"ל הרב אודי שורץ - רע"ן הלכה • רס"ן הרב עוז
קפאח - רמ"ד הלכה • אע"צ הרב דודי גרינפלד - מפקד בית המדרש
להלכה • אע"צ הרב חנניה שפרן • סרן (מיל') הרב שלמה קדוש •
טוראי (מיל') הרב מנשה צימרמן • רב"ט (מיל') הרב אריאל דוד.
עיצוב וגרפיקה: יוגב ברדה.

הקו הפתוח של הרבנות הצבאית

052-9-414-414

